

Asia: VN/34927/2022

Lausuntopyyntö VNa maatalouden ja matkailun alaan kuuluvista kausiluonteista toimintaa sisältävistä toimialoista annetun VNan muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sotkamon kunta näkee, että marja-ala on ymmärrettävä kokonaisuena elintarviketeollisuuden alueena ja marjan poiminta on siihen olennaisesti kuuluva välttämätön tuotantoketjun osa. On ymmärrettävä, että yht äkkinen ennakoimaton muutos poimijoiden palkkaukseen liittyvissä käytänteissä ajaa koko seisahtukseen ja alas. Marja-alaa koskevan säätelyn muutoksilla on vaikutuksia luonnontuotealan yritysten, ulkomaisten työntekijöiden sekä erilaisten juridisten kysymysten lisäksi myös kuntien elinvoimaan ja marja-alan muodostamaan jalostus- ja logistiikkaketjuun. Vaikutukset aluetalouksiin tulevat marjatuotealan arvoketjujen paikallisten, alueellisten ja kansantaloudellisten työllisyys- ja tulovaikutusten kautta. Huomionarvoista on se, että marja-ala on alueellisesti keskittynyttä, jolloin sen vaikutukset vaihtelevat alueittain huomattavasti ja ovat näin ollen paikoin huomattavasti merkittävämmät kuin toimialan kokonaisuudesta voisi päätellä. Kainuu ja Sotkamo on yksi esimerkki alueesta ja kunnasta, jossa vaikutukset ovat hyvin merkittäviä ja koko jalostusketjuun kohdistuvia aina marjojen keruusta ja jatkojalostukseen saakka. On myös muistettava, että marja-ala on myös vientiala ja tuotteiden loppuostajat ovat usein rajojemme ulkopuolella.

Asetusehdotuksen perusteluissa keskeinen puute on muutosesityksen alueellisten vaikutusten arvioinnin puuttuminen. Sellaiseksi voi tulkita vain perustelumuioston ylimalkaisen lauseen: ”Kerääjien siirtyminen kausityöntekijöiksi muuttaisi alan toimintamallia merkittävästi sekä lisäisi yritysten kustannuksia ja hallinnollista taakkaa.”

Aivan oleellinen kysymys yritysvaikutusten kannalta olisi, kuinka suuret kustannusten lisäykset yrityssektorille tästä aiheutuisivat ja edelleen mikä vaikutus tällä olisi yritysten ja koko toimialan kannattavuudelle ja toiminnan jatkuvuudelle. Asetuksen jatkovalmistelussa on tarpeen arvioida, mikä on muutoksen aiheuttaman hallinnollisen taakan suuruus yrityssektorilla ja hallinnoinnissa.

Erityisesti on vältettävä ensi kesää koskeva tilanne, jossa marjojen keruun järjestämisessä tulisi välivuosi, jolla olisi laajat ja välittömät vaikutukset marjanjalostusyriksien toimintaedellytyksiin. Olisi myös arvioitava vaikutukset jatkojalostukseen ja vaikutukset työllisyyteen sekä liikevaihtoihin, jos toimintaketjun ensimmäinen vaihe ei tuota marjaa aiempaan tapaan poimijoiden puuttuessa.

Luonnonmarjojen runsas esiintyminen ja marjanpoimu keskittyvät ns. marja-Suomeen, maan itäisimpään ja pohjoisimpaan osaan. Tällä alueella on myös alan jatkojalostusyriksien keskittymiä. Joillakin paikkakunnilla näiden työllistävä ja tulovaikutus on huomattava. Marja-alaa koskevat muutokset ovat mitä suuremmassa määrin aluepoliittisia kysymyksiä. Marja-ala tukee harvaan asuttujen alueiden aluetaloutta ja mikä tulee alueellista turvallisuutta. Useissa maakunnissa ja kunnissa marja- ja luonnontuoteala ovat strategisesti tärkeitä kehittämiskohteita. Sotkamossa marja-ala on kuntastrategiassa nimetty yhdeksi elinvoiman päätoimialaksi ja keskeiseksi työllistäjäksi koko jalostusketjun osalta.

Kunta-, alue- ja kansallisesta näkökulmasta luonnontuotealan kehitysnäkymät ovat myönteisiä. Luonnonmukaisten ja terveysvaikutuksiltaan erinomaisten kotimaisten marjojen ja muiden keräilytuotteiden käyttöön tulee panostaa osana omavaraisempaa elintarviketuotantoa. Luonnontuotteiden sisältämien lukuisten kemiallisten yhdisteiden hyödyntäminen mitä erilaisimmissa lääke-, luonnonkosmetiikka- ja muissa huipputuotteissa on samoin merkittävä potentiaali arvoketjussa, joka lähtee luonnontuotteiden talteenotosta. Jokaisen arvoketjun osan on oltava taloudellisesti kannattava, jotta ketju toimii.

Perustelumuistiosta on ymmärrettävissä, että muutosehdotuksen ajoitus liittyy julkisuuden paineeseen, jonka keskiössä ovat marja-alalla tapahtuneet väärinkäytökset. Myös toimeenpanon realistisuutta tarkastellen (ensi kesän marjanpoiminnan varmistaminen) asetuksen muuttaminen tässä vaiheessa olisi riski. Valmisteluprosessia tulee jatkaa ja tehdä se vuorovaikutuksessa alan yrityssektorin kanssa. Kunnat ovat alan yritysten lisäksi tärkeitä sidosryhmiä tässä valmistelussa kuultavaksi.

Työsuhdemalliin siirtymistä harkittaessa on tarpeen kuulla poimijoiden mielipiteitä. Yritysten poimijoilta saamien kommenttien mukaan Suomessa vallinnut käytäntö, jota on valvottu vuodesta 2021 marjalain puitteissa, on toivotumpi vaihtoehto kuin Ruotsissa käytössä oleva työsuhdemalli, jossa on ilmennyt epäkohtia ja ongelmia. Ruotsin työsuhdemalli ei ole myöskään verrannollinen Suomen työsuhdemalliin, joka olisi Suomessa huomattavasti raskaampi yrityksille sekä poimijoille. Ruotsissa poimijat ovat työsuhhteessa thaimaalaiseen yritykseen ja palkat sivukulut ovat olennaisesti pienemmät kuin Suomessa.

Useiden marjayritysten näkemys on, että työsuhdemallilla on sekä yrityksen että poimijoiden mahdotonta toimia kannattavasti. Muutos ajaisi yritykset lopettamaan toimintansa, mikä tarkoittaisi satojen työpaikkojen menetystä. Marja-alan yritykset eivät voi toimia yhtäkkiä vain kotimaisen keruun varassa, vaikka kotimainen keruu onkin saatu kasvuun viime vuosien aikana. Vaillinaisilla

tiedoilla liian nopeasti valmisteltua muutos ei tulisi laittaa voimaan vaan jatkaa valmistelua hyvän hallintotavan mukaisesti.

Kilpeläinen Mika
Sotkamon kunta